

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Historical

تاریخی

داکتر اجرالدین حشمت

۱۰/۱۰/۰۲

از جنبش مشروطه تا دولت مشروطه در افغانستان

(۱) اعمار نظام مشروطه کدر ورزیده و حامیان مشروطه خواه ، با دانش ، متجرب ، خیرخواه ، دلسوز آشنا باروح و روان مردم وآگاه باخصوصیات فرهنگی وسوابق تاریخی را ایجاد میکرد که متأسفانه دولت فاقد چنین افراد مسلکی و متخصص در امور دولتی واداری بود . بناء حکومت مجبور شد تعدادی مشاورین و متخصصین از ممالک دوست ، علی الخصوص ترکیه را برای تنظیم امور دولتی در عرصه های مختلف اقتصاد ی ، اجتماعی و فرهنگی استخدام نماید . بگونه مثال ، از جمله برنامه های متعدد یک جهت اجرای جلودولت قرار داشت یکی هم امور تقنینی بود که قوانین مربوطه آن توسط متخصصین ترکی تسوید و تدوین میگرددید . آنها اکثراً کاپی نظامنامه های کشور ترکیه را بدرون در نظر داشت شرایط اجتماعی و فرهنگی د کشور تهیه وانها را جهت تطبیق بدسترس دولت می گذاشتند . تهیه چنین اسناد و وثایق مهم توسط مستخدمین اجیریکه نه از عرف وعنونه مردم ونه از شرایط و اوضاع کشور آگاهی لازم داشتند ، مشکلات بزرگ را خلق نمود . به همین منوال وضع در سایر عرصه های فوق الذکر بهتر از آن نبود . این تشتت وناهم آهنگی روز تاروز بنیاد دولت را سست مینمود تا سرانجام زمینه فروپاشی آنرا مهیا ساخت .

(۲) زعیم دولت مشروطه – اعلیحضرت امان الله خان به ترقی و پیشرفت مملکت سخت علاقه مند بود . او از مصائب وآلام مردم کشور در طول تاریخ به خصوص ، دوران پدروید رکلاش آگاهی تام داشت . شاه خیلی مردم دوست و وطن پرست بود . نظام مشروطه وتطبیق برنامه های اصلاحی را یگانه وسیله آزادی و

آبادی مردم کشور میدانست، اما متأسفانه از آغاز تا انجام سلطنتش نه کدام مشی مشخص و ثابتی داشت که در پرتو آن سیاست خارجی و اداره داخلی کشور را عیار سازد و نه اصلاً به اصول و قواعد نظام مشروطه که از عمده ترین عامل استحکام آن است مقید و پابند بود، تصامیم و اراده خود را مافوق قانون میدانست که سرانجام این قانون شکنی و عدول از اصول، از اعتبار نظام کاست و مسئولین آنرا بسوی فساد اداری، کاشکی و زور گوئی سوق داد.

۳) امان الله شاه ۲۷ ساله بود که با رسنگین مسولیت سلطنت مشروطه را به عهد گرفت، در امور مملکت داری هنوز دارای تجربه و پختگی لازم نبود. از چگونگی نظام جاری کشور یعنی فیودالیزم و ریشه های عمیق آن در جامعه، عرف و عنعنه مملکت کثیر الملتی چندان برداشت درست نداشت. بنأ اتخاذ تدابیر و تصامیم او در ارتباط به امور دولتی با شرایط حاکم در کشور انطباق نداشت. فضای مناسبات دوستانه او با صدیقترین و مدبرترین همکارانش: محمود طرزی وزیر امور خارجه، محمد ولی خان دروازی وکیل مقام سلطنت، میرسید قاسم خان لغمانی از بنیان گذاران جنبش مشروطه در افغانستان، عبدالرحمان لودین عضو «حزب جوانان افغان» و کفیل سرمنشی شاه، عبدالهادی خان دای مشروطه خواه، شاعر و نویسنده با درد و زیرتجارت و امثالهم نسبت اضافیه رویها و تخطیها و ازپرنسیپهای نظام مشروطه روز تا روز تیره تر شده میرفت. شاه با ورمندی خود را نسبت به آنها از دست داده بود و دیگر به مشوره های آنها گوش فرا نمیداد. آنها هم به تدریج از شاه دوری گزیدند تا بالاخره امان الله خان تنها ماند، اما بزودی دور و پیشش را اشخاص مغرض، بیدانش و دشمنان سوگند خورده نظام مشروطه گرفتند که این وضع بد و نشتی در مملکتی شدن دولت سرعت بیشتر بخشید.

۴) اعلیحضرت امان الله خان يك نظامی جوان، فعال و پرکار بود. از عقب ماندگی کشورش سخت رنج میبرد و مصمم بود در زودترین فرصت ممکنه، اقلأ در چند سال دوران حیاتش چهره افغانستان را از يك کشور عقب مانده به يك مملکت مدرن صنعتی نظیر کشورهای اروپای غربی با روابط اقتصادی و بورژوازی تعویض نماید. برای او خیلی مشکل بود در تطبیق برنامه های اصلاحی مساعدت زمان و لویت آنها را در نظر گیرد. بنأ این تعجیل و شتاب زدگی برای نظام مشروطه و بقای سلطنت او زیان بار تمام شد، در نتیجه اوضاع نابسامان آن عصر را هنوز مغلقتر و پیچیده تر ساخت.

۵) دولت در بخش های ضد اطلاعات و تبلیغات مخالفین خود توجه مبذول نکرد و تا آخرین دوره زعامت درصدد ایجاد شبکه های استخباراتی در سطح کشور نشد. چند مخبریکه شاه داشت آنها را مؤظف به جمع آوری اطلاعات از دوستان نزدیک خود ساخته بود. بنا برآن دشمنان قسم خورده مشروطه باكمك های مادی و معنوی حکومت هند بریتانوی با دست باز کار میکردند و دامنۀ تبلیغات آنها به مراتب وسیعتر و نهادهای استخباراتی شان قویتر بود. دولت و شخص امان الله خان نسبت فقدان مراکز استخباراتی از چگونگی شورش های مشرقی و شمالی، خواست های مردم، تناسب قوت های شورشیان، تحریک، اغوا و تشجیع شورشیان از جانب ماورین بلند پایه دولت، مدخلات دشمنان خارجی علی الخصوص هند بریتانوی در امور داخلی و تحریکات اقوام ساکن سرحدات و قبایل اطلاع کافی و مؤثقی نداشتند. فلذا کلیه عکس العمل های دولت در برابر اقدامات مخالفین بدون محاسبه و برآورد ناشده بود که این امر موجب تقویه مخالفین و ضعف و ناتوانائی دولت گردید.

۶) هر دولت صرف نظر از نوع نظام سیاسی - اقتصادی اش برای بقا و دفاع از هستی خود به پشتیبانی قوی یعنی اردوی مجهز و مؤثر ضرورت دارد، خصوصاً "نظام مشروطه با آنهمه جنبه های متمدنی اش: مبارزه علیه سیستم استعماری، آزادی خواهی و استقلال طلبی و حفاظت از آن و اندام آثار و بقایای عقب ماندگی ناشی از تسلط نظام فیودالی و قبیله ای به اردوی کارآگاه و آرموده ضرورت داشت که متأسفانه رقم اردوی قبلی هم در اثر اصلاحات نظامی به حد اقل خود رسیده بود، چنانچه اسناد تاریخی و اقوال شفا هی معمرین و بزرگسالان گواه بر آن است که حبیب الله خان کلکانی در طی شورشهای شمالی (۱۹۲۹ م) با عده معدودی از همراهان ملکی خود که بالغ بر ۳۰۰ تن میشد (۳) شهر کابل پایتخت کشور را اشغال و بساط سلطنت امانی را جمع نمود.

مطالبی که در فوق برسیل استنتاج در این بخش ارائه شد، معنی آنرا ندارد که از عظمت و بزرگی آن عصر پر افتخار بکاھد و یا تلاش ها و مساعی خسته گی نا پذیر مشروطه خواهان، روشنفکران آزادی خواه و وزعیم بزرگشان - اعلیحضرت امان الله شاه را به هیچ بگیرد. مردم آزاده کشور ما همیشه فداکاری و کارنامه های آن قهرمانان را به دیده قدرنگریسته، خاطرات شان را گرامی میدارند. مایقین کامل داریم که مقام رفیع و مبارزات آزادی خواهی شان در دل تاریخ افغانستان جاویدانه حفظ خواهد شد. آنها با مکانات و معلومات آنروزه بخاطر دیگرگونی شرایط ناگوار کشور یعنی عقب ماندگی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و بخاطر استقرار حکومت قانون و عدل (نظام مشروطه) تاپای جان از هیچ نوع جانفشانی و قربانی دریغ ننمودند.

کلیه مشروطه خواهان، دیموکرات ها و روشنفکران ملی و آزادی خواهان کشور ادامه دهندگان راه آنها خواهند بود و مشعل تابان شان را تا رسیدن به آزادی و استقلال کامل کشور فروزان نگه خواهند داشت.

مآخذ و توضیحات بخش هفتم

- ۱) جنبش مشروطیت در افغانستان، عبدالحی حبیبی، سازمان مهاجرین مسلمان افغانستان، سال طبع ۱۳۷۷ ش، ص (۵۹)
- ۲) چرا ایران عقب ماند و غرب پیش رفت، دکتر کاظم علمداری، چاپ هشتم، تهران، ۱۳۸۲ هـ
- ۳) افغانستان در مسیر تاریخ، جلد اول، میر غلام محمد غبار، انتشارات جمهوری، چاپ ششم، تهران، ۱۳۷۴ م ص (۸۱۴)

آن عده از هموطنانی که خواسته باشند کتاب را خرید نمایند می توانند به آدرس ذیل تماس بگیرند:

Dr. Ajruddin Hashmat
۹۷ Forest Heights Str.
Whitby, Ont. L۱R ۱x۷. Canada
Tel (۹۰۵) ۶۶۵-۸۷۶۷